

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satversmestiesa.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2026. gada 17. jūnijā

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jautrīte Briede un Juris Juriss, kolēģijas sēdē izskatījusi [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 85/2026),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma (turpmāk – Pārvaldības likums) 49.⁷ pantu un Ministru kabineta 2022. gada 3. maija noteikumu Nr. 272 “Noteikumi par kompensāciju par vakcīnas pret Covid-19 infekciju blakusparādību izraisīto smagu vai vidēji smagu kaitējumu pacienta veselībai vai dzīvībai” (turpmāk – Kompensācijas noteikumi) 3.2. apakšpunktu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmajam teikumam, 92. panta trešajam teikumam un 93. pantam.

2. Pārvaldības likuma (spēkā līdz 2023. gada 31. decembrim) 49.⁷ pants noteica:

“(1) Ministru kabinets nosaka prasības un kārtību, kādā pieprasa, piešķir un izmaksā kompensāciju vai atsaka tās piešķiršanu, kā arī nosaka izmaksājāmās kompensācijas apmēru atbilstoši kaitējuma smagumam, nepārsniedzot 142 290 euro, ja radies smags vai vidēji smags kaitējums pacienta veselībai vai dzīvībai apstiprināto vakcīnas pret Covid-19 infekciju blakusparādību dēļ.

(2) Pacienta kompensācijas prasījumu par smago vai vidēji smago kaitējumu viņa veselībai vai dzīvībai, kas radies apstiprināto vakcīnas pret Covid-19 infekciju blakusparādību dēļ, izskata un lēmumu pieņem sešu mēnešu laikā pēc kompensācijas prasījuma saņemšanas. Ja nepieciešams pieprasīt, savākt un izvērtēt papildu informāciju, kompensācijas prasījuma izskatīšanas un lēmuma pieņemšanas termiņš var tikt pagarināts uz laiku līdz vienam gadam.

(3) Pacients kompensāciju par smago vai vidēji smago kaitējumu viņa veselībai vai dzīvībai, kas radies apstiprināto vakcīnas pret Covid-19 infekciju blakusparādību dēļ, pieprasa ne vēlāk kā divu gadu laikā no kaitējuma atklāšanas dienas, taču ne vēlāk kā triju gadu laikā no vakcinācijas dienas. Šajā pantā minēto kompensāciju neizmaksā, ja pacients kompensāciju par viņa dzīvībai vai veselībai nodarīto kaitējumu jau ir saņēmis civilprocesa ietvaros.”

Savukārt Kompensācijas noteikumu (spēkā līdz 2023. gada 31. decembrim) 3.2. apakšpunkts paredzēja, ka kompensāciju piešķir, ja pacienta veselībai vai dzīvībai radītais smagais vai vidēji smagais kaitējums ir tieši saistīts ar vakcīnas pret Covid-19 infekciju izraisītu blakusparādību un blakusparādība ir minēta vakcīnas pret Covid-19 zāļu aprakstā.

3. Pieteikumā apstrīdēta divu tiesību aktu – Pārvaldības likuma un Kompensācijas noteikumu – normu atbilstība Satversmei.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas 1. punktam vairāku aktu apstrīdēšana vienā pieteikumā ir pieļaujama vienīgi tad, ja tiek apstrīdēts normatīvais akts vai tā daļa un uz tā pamata izdotās zemāka juridiska spēka tiesību normas, kā arī atbilstoši 1.¹ punktam, ja tie ir savstarpēji cieši saistīti un to izvērtēšana vienas lietas ietvaros var sekmēt vispusīgu un ātrāku lietas izskatīšanu.

Kompensācijas noteikumi izdoti, pamatojoties uz Pārvaldības likuma 49.⁷ panta pirmo daļu. Šī likuma norma un uz tās pamata izdotie Kompensācijas noteikumi paredzēja kārtību, kādā pieprasa, piešķir un izmaksā kompensāciju par smagu vai vidēji smagu kaitējumu pacienta veselībai vai dzīvībai apstiprināto Covid-19 vakcīnas blakusparādību dēļ (turpmāk – kompensācija) vai atsaka tās piešķiršanu, tostarp to, kādi dokumenti iesniedzami kompensācijas pieprasīšanai. Pārvaldības likums un Kompensācijas noteikumi zaudēja spēku 2023. gada 31. decembrī. Minētās normas bija savstarpēji cieši saistītas un to izvērtēšana vienas lietas ietvaros veicinātu lietas vispusīgu un ātru izskatīšanu.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas prasībām.

4. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt minētā panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā šādu uzskatu pamatot.

Personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja, pirmkārt, personai Satversmē ir ietvertas konkrētas pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā; un, otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē ietvertās pamattiesības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2024. gada 24. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2023-36-03 5. punktu*). Ir jāpastāv tiešai saiknei starp personas pamattiesību aizskārums un pieteikumā apstrīdēto normu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12. punktu*).

No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējai ir atteikts izskatīt kompensācijas pieprasījuma iesniegumu, kurā viņa lūdza izmaksāt kompensāciju par smagu vai vidēji smagu kaitējumu veselībai vai dzīvībai, kas radies vakcīnas pret Covid-19 infekciju blakusparādību dēļ. Proti, Pieteikuma iesniedzējas tēvs mira no saslimšanas, par kuru ārstu konsīlijs norādīja, ka to iniciējusi vakcīna. Tomēr, ņemot vērā to, ka konkrētā saslimšana nebija iekļauta vakcīnas apstiprināto blakusparādību aprakstā, tad iesniegums netika izskatīts un arī kompensācija netika piešķirta.

4.1. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas, ciktāl tās paredz kompensācijas piešķiršanu tikai tad, ja blakusparādība ir minēta Covid-19 vakcīnas zāļu aprakstā, pārkāpj Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietverto tiesiskās vienlīdzības principu un aizskar viņas Satversmes 92. panta trešajā teikumā ietvertās tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētās normas paredz atšķirīgu attieksmi pret personām atkarībā no tā, vai smags vai vidēji smags kaitējums tā veselībai vai dzīvībai ir radies apstiprināto vai neapstiprināto vakcīnas pret Covid-19 infekciju blakusparādību dēļ. Tādējādi, Pieteikuma iesniedzējas ieskatā, viņas tēva nāves apstākļi netika izvērtēti un kompensācijas izmaksa atteikta formālu apstākļu dēļ.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 92. panta trešajam teikumam atbilst Satversmes

tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

4.2. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka Pārvaldības likuma 49.⁷ pants, ciktāl tas paredz kompensācijas piešķiršanu tikai apstiprinātu Covid-19 vakcīnas blakusparādību dēļ, un Kompensācijas noteikumu 3.2. apakšpunkts, ciktāl tas paredz kompensācijas piešķiršanu, ja blakusparādība ir minēta Covid-19 vakcīnas zāļu aprakstā, aizskar arī viņai Satversmes 93. pantā ietvertās pamattiesības. Proti, šīs normas liedzot Pieteikuma iesniedzējai tiesības veikt pilnvērtīgu tēva nāves cēloņu izmeklēšanu, lai konstatētu tās saistību ar vakcināciju. Attiecīgi apstrīdētās normas liedzot saņemt pienācīgu atlīdzinājumu.

Pārvaldības likuma 49.⁷ pants un uz tā pamata izdotie Kompensācijas noteikumi noteica prasības un kārtību, kādā pieprasa un piešķir vai arī atsaka piešķirt kompensāciju tādu blakusparādību dēļ, kas ir iekļautas Covid-19 vakcīnas zāļu aprakstā. Apstrīdētās normas neregulē kārtību, kādā tiek veikta personas nāves cēloņu izmeklēšana. Kompensācijas prasījuma izvērtēšanas un kompensācijas piešķiršanas mērķis nav noteikt pacienta nāves iemeslus. Tāpat apstrīdētās normas neregulē kārtību jaunu Covid-19 vakcīnu blakusparādību atklāšanai. Farmakovigilances jeb zāļu lietošanas drošuma uzraudzības funkcija un kārtība ir noteiktas citos normatīvajos aktos. Kompensācijas prasījuma izvērtēšana nav saistīta ar jaunu iespējamu blakusparādību atklāšanu. Tāpat apstrīdētās normas neliedz ziņot par iespējamām zāļu blakusparādībām, ko Pieteikuma iesniedzēja arī ir izdarījusi, iesniedzot attiecīgu ziņojumu. Tādējādi no pieteikuma nav gūstams apstiprinājums tam, ka tieši apstrīdētās normas rada Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 93. pantā noteikto pamattiesību aizskārumu.

Tādējādi pieteikums daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 93. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas pirmais teikums noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem

tiesību aizsardzības līdzekļiem. Proti, pirmās instances tiesas spriedums pārsūdzēts apelācijas instances tiesā, savukārt tās spriedums pārsūdzēts kasācijas instances tiesā. Ar Senāta rīcības sēdes lēmumu pēc Pieteikuma iesniedzējas kasācijas sūdzības atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību. Minētais lēmums nav pārsūdzams. Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no [datums], kad stājās spēkā Senāta lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. Pieteikums Satversmes tiesā iesniegts 2026. gada 20. maijā. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtnajā daļā pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē nozīmē juridisko argumentāciju, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

6.1. Pieteikuma iesniedzējas ieskatā, apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, jo personām, kurām radies smags vai vidēji smags kaitējums viņu veselībai vai dzīvībai tādu vakcīnas blakusparādību dēļ, kuras nav iekļautas vakcīnas zāļu aprakstā, nav tiesību uz kompensāciju.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka pārbaudot tiesību normu atbilstību Satversmes 91. pantam, tā noskaidro: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām; 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu; 4) vai šādi attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk. piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 8. punkts*). Turklāt, noskaidrojot, vai atšķirīgā attieksme atbilst samērīguma principam, Satversmes tiesa pārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 3. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-10-01 18. punktu*).

Pieteikumā norādīts, ka vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos atrodas personas, kurām smags vai vidēji smags kaitējums

to veselībai vai dzīvībai radies Covid-19 vakcīnas blakusparādību dēļ neatkarīgi no tā, vai attiecīgās blakusparādības ir vai nav norādītas zāļu aprakstā. Abos gadījumos smags vai vidēji smags kaitējums veselībai vai dzīvībai radies Covid-19 vakcīnas blakusparādību dēļ. Tomēr apstrīdētās normas paredz atšķirīgu attieksmi pret tām personām, kuru blakusparādības nav iekļautas vakcīnas zāļu aprakstā. Proti, tikai tām personām ir tiesības pieprasīt un saņemt kompensāciju, kuru blakusparādības ir iekļautas Covid-19 vakcīnas zāļu aprakstā.

Pieteikumā ir norādītas personu grupas, kuras, pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, un tajā ir norādīts, ka apstrīdētās normas paredz atšķirīgu attieksmi pret šīm personu grupām. Tomēr pieteikumā nav sniegti juridiski argumenti par apstrīdētajās normās noteiktās atšķirīgās attieksmes iespējamo neatbilstību samērīguma principam.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

6.2. Pieteikuma iesniedzējas ieskatā, apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 92. panta trešajam teikumam, jo personām, kurām radies smags vai vidēji smags kaitējums viņu veselībai vai dzīvībai tādu vakcīnas blakusparādību dēļ, kuras nav iekļautas vakcīnas zāļu aprakstā, nav iespēju saņemt taisnīgu atlīdzinājumu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 92. panta trešais teikums ietver vispārēju taisnīgas tiesas garantiju – ja kādas personas tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ir pārkāptas, tad personai ir tiesības saņemt atbilstīgu atlīdzinājumu. Satversmes 92. panta pirmais teikums kopsakarā ar šā paša panta trešo teikumu uzliek likumdevējam pozitīvu pienākumu: izstrādāt un pieņemt tādu regulējumu, kas personas tiesību pārkāpuma gadījumā ļautu īstenot efektīvu tiesisko aizsardzību (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2011-21-01 6. un 7. punktu*). Tomēr valstij ir zināma rīcības brīvība attiecībā uz šāda regulējuma saturu (*sal.sk. Satversmes tiesas 2020. gada 7. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2019-21-01 10.1. punktu*).

Pieteikumā nav ietverts juridiskais pamatojums tam, kādā veidā apstrīdētās normas liedza personai tiesības saņemt atbilstīgu atlīdzinājumu nepamatota aizskāruma gadījumā. Proti, pieteikumā nav pamatots tas, ka likumdevējam būtu bijis pienākums paredzēt kompensācijas izmaksāšanu no valsts budžeta līdzekļiem

vienkāršotā kārtībā gadījumos, kad kaitējums radies arī no tādām Covid-19 vakcīnas blakusparādībām, kas nav ietvertas vakcīnas zāļu aprakstā.

Apstrīdēto normu mērķis bija nodrošināt kompensāciju gadījumos, kad kaitējums radies tieši apstiprinātas Covid-19 vakcīnas blakusparādības. Tās neliedza personām tiesības prasīt kaitējuma atlīdzināšanu Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. To apstiprina arī Pārvaldības likuma 49.⁷ panta trešā daļa, kas noteica, ka kompensāciju neizmaksā, ja tā jau ir saņemta civilprocesa ietvaros.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. panta trešajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 85/2026).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina